

Arkadiusz Indraszczyk
Akademia Podlaska
Siedlce

Problem bezpieczeństwa państwowego i międzynarodowego w programach polskich partii politycznych

Przełom XX i XXI wieku zamiast oczekiwanej stabilizacji bezpieczeństwa międzynarodowego, po rozpadzie ZSRR i zakończeniu okresu tzw. zimnej wojny, jest czasem narastania nowych zagrożeń. Rozpad systemu dwubiegunowego nie spowodował automatycznego pokoju, a rozluźnienie żelaznych klamer w byłym bloku wschodnim przyniosło wiele wojen i destrukcji bezpieczeństwa (rozpad Jugosławii i okrutne walki na Bałkanach, wojny i stale napięta sytuacja w rejonie Kaukazu).

Rywalizacja Stanów Zjednoczonych z ZSRR przeszła w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, łagodnym kursem w rywalizację USA kontra świat islamu – wojny w rejonie Zatoki Perskiej. Przyniosło to nowe zagrożenia bezpieczeństwa państwowego i międzynarodowego w postaci eskalacji terroryzmu politycznego do niespotykanej dotąd skali, którego atak na WTC i Pentagon 11 września 2001 r. stał się symbolem. Kolejne ataki w Madrycie (marzec 2004) i Londynie (listopad 2005) potwierdziły, że 11 września nie był wyjątkiem i ewenementem (abstrahując od bezwzględnych liczb ofiar).

Rozwój globalizacji i współzależności państw i systemów gospodarczych przesunął problem bezpieczeństwa na nowe obszary, dotychczas słabo artykułowane, choć niewątpliwie cały czas istniejące. Jednym z najważniejszych jest problem bezpieczeństwa gospodarczego, uzależnienia od dostaw surowców niezbędnych do prawidłowego rozwoju gospodarki państwa lub do zachowania przez państwo strategicznych gałęzi przemysłowych. Symbolem jest problem bezpieczeństwa energetycznego państwa, a jak wskazują niedawne doświadczenia, dostawy paliw mogą być instrumentem gry politycznej lub nawet szantażu politycznego¹. Coraz częściej problem bezpieczeństwa jest postrzegany bardziej jako zagrożenie ekonomiczno-gospodarcze, niż militarne. Konflikt zbrojny może być już tylko skutkiem załamania się stabilizacji.

¹ Porównaj konflikt między Ukrainą a Rosją i Gazpromem o ceny gazu oraz podobny między Białorusią a Rosją i Gazpromem. Konfliktogenne są też same próby i podejmowane projekty rozwiązania kryzysu dostaw paliw, gdyż przeważnie uderzają w państwa trzecie, np. gazociąg na dnie Bałtyku, uzgodniony między Niemcami a Rosją, bez udziału Polski, a w swych celach pozbawiający Polskę dochodów z opłat tranzytowych.

Stale i coraz szybciej rozwijająca się cywilizacja człowieka, postęp technologiczny i rozwój społeczeństwa konsumpcyjnego dodał do problematyki bezpieczeństwa również kwestie ekologiczne – efekt cieplarniany, niszczenie środowiska naturalnego. Jest to problem być może największy, ale też najtrudniejszy do zwalczania, gdyż słabo zauważalny przez jednostkę, nieprzynoszący natychmiastowych negatywnych skutków działalności człowieka (prócz katastrof ekologicznych). Tymczasem, jak podsumował to Aleksander Łukaszewicz, „Wspaniały rozwój nauki i technologii w XX wieku, rozwój przemysłowy i urbanizacja, jak też eksplozja demograficzna sprawiły, że ogromnie wzrosła presja na zasoby ziemi i wód, a jednocześnie degradacja środowiska naturalnego doprowadziła do pełnego ujawnienia się ekologicznej bariery rozwoju społeczno-gospodarczego. Tak dalece, że realna stała się perspektywa zagrożenia biologicznego przetrwania człowieka. Tym bardziej, że owa bariera ekologiczna występuje we wszystkich wymiarach – od lokalnego po planetarny”².

Wreszcie, w ostatnim czasie wystąpienie Władimira Putina na 43 Konferencji Bezpieczeństwa w Monachium wykazało, że możliwy jest powrót do rywalizacji opartej na linii wschód – zachód z nieco zmienionymi granicami obu ośrodków i charakterem ideowo-politycznym wschodniego aktora.

Problematyka bezpieczeństwa państwa i bezpieczeństwa międzynarodowego jest zatem kwestią niezwykle ważną i nieustannie aktualną. W systemie demokratycznym władzę sprawują przedstawiciele wybrani w wolnych wyborach. Przedstawicielstwo polityczne narodu jest sprawowane zazwyczaj przez system partyjny, dlatego też badanie stosunku partii do problemu bezpieczeństwa, projektów i metod jego gwarancji wydaje się jak najbardziej właściwe i wskazane.

Badanie polskich partii zostało ograniczone do najważniejszych (głównych) ugrupowań sceny politycznej ostatnich lat: Lewicy i Demokratów (LiD), Ligi Polskich Rodzin (LPR), Platformy Obywatelskiej RP (PO), Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL), Prawa i Sprawiedliwości (PiS), Samoobrony RP, Sojuszu Lewicy Demokratycznej (SLD). Partie posiadały (LPR, Samoobrona RP) bądź nadal posiadają mandat społeczeństwa do zasiadania w parlamencie. Partie te także w dużej mierze reprezentują większość partii politycznych działających w Polsce od 1989 r., które przestały istnieć, a ich członkowie i główni politycy byli założycielami obecnych (LPR, PO, PiS).

Problematykami badawczymi postawionymi na wstępie były następujące pytania: Jakie zagrożenia bezpieczeństwa państwa postrzegają partie? Jakie proponują rozwiązania bezpieczeństwa państwa? Czy partie widzą potrzebę bezpieczeństwa zbiorowego i jak ono ma wyglądać? Analizie badawczej zostały poddane wyłącznie dokumenty programowe partii³. Jako że celem jest przedstawienie aktualnych spojrzeń polskich partii politycznych na badaną problemat-

² A. Łukaszewicz, *Nauka, innowacje, technologia*, [w:] *Wiek wielkich przemian*, Warszawa–Toruń 2001, s. 86.

³ Niniejszy artykuł jest częścią szerszych badań nad występowaniem problemu bezpieczeństwa zbiorowego i państwowego w myśli politycznej partii politycznych na początku XXI wieku. Analiza prócz poruszanych tu dokumentów programowych obejmuje również wiele innych materiałów źródłowych, jak: enuncjacje polityczne, artykuły polityczne, wywiady polityczne. Większość programów partyjnych została zaczerpnięta z internetowych stron partii, uznając, że partie zamieszczają na nich swoje aktualne programy, nawet jeśli opracowane wcześniej, to nadal obowiązujące.

tykę, zrezygnowano z dokonania analizy zmian w podejściu partii do problemu na od 1990 r., a skoncentrowano się wyłącznie na analizie aktualnych programów.

Wyniki badań zostaną przedstawione w następującej kolejności: analiza poszczególnych partii politycznych, następnie podsumowanie. Kolejność analizowanych partii została przyjęta według porządku alfabetycznego.

Lewica i Demokraci

Porozumienie tworzą cztery partie polityczne: Sojusz Lewicy Demokratycznej, Socjaldemokracja Polska, Partia Demokratyczna – demokraci.pl oraz Unia Pracy. Ugrupowanie oficjalnie zostało powołane 3 września 2006 r. jako koalicja wyborcza w ramach wyborów samorządowych. 18 stycznia 2007 r. powołano Polityczny Komitet Porozumiewawczy, a od 14 czerwca zaczęła działać Rada Programowa LiD⁴. Ugrupowanie realizuje program lewicowy.

Ani w „Deklaracji ideowej”, ani też w programie „Polska Przyjazna i Nowoczesna” z 9 września 2007 r. nie ma wyodrębnionych części poświęconych problematyce bezpieczeństwa państwa i bezpieczeństwa międzynarodowego, jednakże przewija się ona w treści wymienionych dokumentów programowych.

W słowach wstępnych do programu LiD zawarto wiele zastrzeżeń do rządów Prawa i Sprawiedliwości, które przyczyniły się do „pogorszenia się sytuacji międzynarodowej Polski”. „Fobie i kompleksy przywódców PIS” oraz brak konstruktywnych inicjatyw w polityce zagranicznej, zdaniem LiD, „wywołały znaczące pogorszenie stosunków z Niemcami i Rosją, osłabiły w istocie pozycję Polski w Unii Europejskiej i w regionie, spowodowały nieprzychylnie nastawienie europejskiej opinii publicznej. Rośnie, nie zawsze uzasadnione, zaangażowanie Polski w międzynarodowych akcjach wojskowych. W sprawach strategicznych dotyczących bezpieczeństwa Polski społeczeństwo nie jest informowane, a opozycja konsultowana. Polska staje się niewiarygodna i mniej bezpieczna”⁵.

Z powyższego wynika, że LiD bezpieczeństwa państwa upatruje w konstruktywnej polityce zagranicznej państwa, wzmacnianiu Unii Europejskiej, aktywności politycznej Polski, która uwiarygodniałaby państwo jako konkretnego i lojalnego partnera.

Podobnie w problematyce wewnętrznej, program zawiera sporo oskarżeń w stosunku do rządów braci Kaczyńskich, które, według LiD, prowadziły do zahamowania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, polityzacji polskiego życia publicznego, zagrożenia przejęcia kontroli nad polskim życiem politycznym i publicznym przez służby specjalne⁶.

Można więc wnioskować, że nieodłącznym czynnikiem bezpieczeństwa państwa jest jego wewnętrzna spójność i bezpieczeństwo budowane i tworzone w oparciu o demokratyczne standardy życia politycznego, publicznego, społecznego: wolność słowa i prasy, wolność osobista, suwerenność sądów itp.

Niewątpliwie bezpieczeństwo wewnętrzne państwa zależy też od bezpieczeństwa socjalnego, zdrowotnego, ekologicznego⁷, gospodarczego, w tym

⁴ Historia LiD, zob. www.lid.org.pl

⁵ *Nowa polityka. Nowa nadzieja. Program wyborczy Lewicy i Demokratów*, Warszawa 2007, s. 6.

⁶ Tamże, s. 2–3.

⁷ Tamże, s. 10–61.

szczególnie energetycznego państwa. W tym ostatnim problemie LiD krytykuje postawę państw UE do zapewnienia bezpieczeństwa dostaw paliw energetycznych, uważając, że nie jest to wystarczające. Ugrupowanie uważa, że jednocześnie powinna być prowadzona polityka wzmacniająca wewnętrzne Możliwości uzyskiwania energii, a przede wszystkim wzmacniająca nowe energooszczędne rozwiązania technologiczne we wszystkich dziedzinach gospodarki i życia społecznego⁸.

W sferze problematyki bezpieczeństwa międzynarodowego można w programie LiD doszukać się kilku rozwiązań. Bezpieczeństwo takie w wymiarze europejskim związane jest z Unią Europejską, jej polityką zagraniczną i obronną. LiD domaga się zwiększenia zaangażowania UE w problematykę wschodnią, a także w proces tworzenia polityki obronnej i rozwoju unijnych jednostek wojskowych. Oczywiście, łączy się to z problematyką euroatlantycką – funkcjonowaniem NATO i obecnością Stanów Zjednoczonych w Europie. LiD nie kwestionuje potrzeby istnienia tych aktorów, lecz uważa, że nie można opierać się wyłącznie na Stanach Zjednoczonych, że należy poszukiwać uzupełnień i alternatywnych rozwiązań dla układu bezpieczeństwa zbiorowego Europy. Jednym z takich rozwiązań jest właśnie proces tworzenia Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony oraz Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa.

Innym równoległym rozwiązaniem jest poszukiwanie nowych partnerów dla stosunków euroatlantyckich, stworzenia realnych perspektyw uczestnictwa w NATO i UE wybranym państwom z regionu wschodniego⁹.

Podsumowując, w programie LiD można dostrzec postrzeganie problematyki bezpieczeństwa państwa i międzynarodowego. Na to pierwsze składa się jak: bezpieczeństwo wewnętrzne, bezpieczeństwo socjalne, zdrowie, silna gospodarka, rozwój państwa według standardów demokratycznych, aktywna polityka państwa w sferze UE oraz stosunków z sąsiadami i poszczególnymi państwami. Jednym z kierunków takich działań jest odnowienie dobrych relacji dwustronnych oraz współpraca w ramach grup państw: np. Trójkąta Weimarskiego czy Grupy Wyszechradzkiej. Polityka ta jest równocześnie częścią procesu tworzenia bezpieczeństwa międzynarodowego, w którym oprócz stosunków bilateralnych, LiD dostrzega ogromną rolę międzynarodowych rozwiązań typu: rozwój UE wraz z jej rozszerzaniem, podobnie rozszerzanie NATO i otwieranie się systemu euroatlantyckiego na nowe problemy i państwa, strategiczna obecność Stanów Zjednoczonych w Europie, lecz nie jako bezwarunkowa, ale zgodna z interesami państw europejskich i UE. Mało jest odniesień w stosunku do Rosji i miejsca tego państwa w procesie zapewniania bezpieczeństwa międzynarodowego. Nie oznacza to, że LiD w ogóle pomija i izoluje to państwo.

Liga Polskich Rodzin

Partia istnieje od 2001 r.¹⁰, reprezentuje skrajną prawicę i odwołuje się do wartości narodowych i chrześcijańskich. Zagrożenia bezpieczeństwa pań-

⁸ Tamże, s. 67–68.

⁹ Tamże, s. 66–69.

¹⁰ *Partie i koalicje polityczne III Rzeczypospolitej*, red. K.A. Paszkiewicz, Wrocław 2004, s. 57–58.

stwa upatruje przede wszystkim w uwikłaniu się Polski w struktury ponadnarodowe – Unia Europejska, co wymusza liberalizację stosunków społecznych i obyczajowych, a przez to osłabia naród polski. Stabilizacji bezpieczeństwa państwa LPR upatruje w kontroli państwowej strategicznych gałęzi gospodarki, utrzymaniu państwa jako narodowego – stąd postulaty zakazu sprzedaży ziemi obcokrajowcom. Ogromne znaczenie przykładu do tradycji i kultury narodowej oraz moralności publicznej rozumianych w sposób tradycyjny, konserwatywny, odrzucających moralność świata zachodniego i zdobycze obywatelskie różnych grup, m.in.: homoseksualistów oraz eutanazję i aborcję.

Przed 2004 r. LPR opowiadała się przeciw wejściu Polski do UE, gdyż, jej zdaniem, groziło to upadkiem moralnym narodu i zatracaniem tożsamości kulturowej oraz negatywnymi skutkami gospodarczymi – wyprzedają przedsiębiorstw i uczynieniem z Polski jedynie rynku zbytu dla wielkich koncernów przemysłowych.

LPR dostrzega również problem energetyczny w kategoriach zagrożenia państwa. Proponuje uzyskanie samowystarczalności energetycznej bazującej na odnawialnych nośnikach energii, przede wszystkim z zasobów geotermicznych. W ten sposób zostanie zapewnione bezpieczeństwo energetyczne państwa.

LPR w swym programie porusza wiele innych problemów bezrobocie, ubóstwo, brak mieszkań, ale nie artykułuje ich dostatecznie jako czynniki zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

W kwestii bezpieczeństwa międzynarodowego w programie LPR bezpośrednio się nie wypowiada. Z pośrednich zapisów można wnosić, iż bezpieczeństwo zostanie osiągnięte przez współpracę międzynarodową opartą za zasadzie równości wszystkich podmiotów. Jednocześnie LPR nie neguje uczestnictwa Polski w NATO, co również można postrzegać jako postrzeganie Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego jako elementu systemu bezpieczeństwa międzynarodowego¹¹.

Platforma Obywatelska RP

Platforma Obywatelska RP istnieje od 2001 r., w programie reprezentuje mieszankę konserwatyzmu z liberalizmem.

Bezpieczeństwo państwowe partia łączy z bezpieczeństwem międzynarodowym. Pierwsze jest szeroko rozumiane, nie ogranicza się tylko do problemów militarnych, obronnych, ale porusza wiele czynników społeczno-ekonomicznych. Przede wszystkim PO uważa, iż bezpieczeństwo i mocną pozycję Polski można uzyskać przy pomocy silnej gospodarki, która jest podstawą rozwojową. Zagrożenia bezpieczeństwa państwowego Platforma dostrzega w: dewastacji środowiska, zagrożeniu zdrowia obywateli, zagrożeniu demograficznym, emigracji zarobkowej, zagrożeniu energetycznemu państwa¹². Rozwój

¹¹ *Program Gospodarczy Ligi Polskich Rodzin*, Warszawa 2003.

¹² *Deklaracja Programowa Platformy Obywatelskiej – gospodarka i przedsiębiorczość; Państwo dla obywateli. Plan rządu 2005–2009*, kierownictwo merytoryczne J. Rokita, S. Kawalec, Warszawa 2005; *Zasadnicze cele naprawy państwa – III Krajowa Konwencja Platformy Obywatelskiej RP*, Warszawa, 21 maja 2006 r.

gospodarczy kraju będzie stopniowo eliminował te zagrożenia, wzmacniając bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, a przez to i zewnętrzne.

Platforma dostrzega również zagrożenia państwa w rozwoju terroryzmu oraz w katastrofach naturalnych. Mogą one powodować nie tylko straty materialne, ale przede wszystkim paraliż struktur państwowych i samorządowych. Zabezpieczenie się przed takimi ewentualnościami PO widzi w dobrze przygotowanych strukturach systemu zarządzania i ratownictwa oraz strukturach służb wywiadowczych i policyjnych¹³.

Oprócz rozwoju wewnętrznego państwa PO poszukuje gwarancji bezpieczeństwa kraju w aktywnej polityce zagranicznej, uczestnictwie Polski w wielu przedsięwzięciach międzynarodowych, w tym przede wszystkim w Unii Europejskiej oraz NATO, jak też i strategicznym partnerstwie ze Stanami Zjednoczonymi¹⁴. Aktywna polityka Polski ma uwiarygodnić kraj na arenie międzynarodowej. Bezpieczeństwo kraju zależy też będzie od dynamizmu gospodarki, witalności struktur społecznych oraz od wiarygodności w wypełnianiu zaciągniętych przez Polskę zobowiązań. PO proponuje nowy paradygmat polskiej polityki zagranicznej – który wymaga, aby Polska prowadziła swoje działania w sposób samodzielny, a nie naśladowczy, w sposób aktywny, a nie zachowawczy i reaktywny¹⁵.

Jednym z warunków umożliwiających państwu prowadzenie takiej polityki jest posiadanie odpowiednich sił zbrojnych. PO zdaje sobie sprawę, iż współczesne polskie siły zbrojne nie spełniają takich warunków. Zakładając transformację polskich sił zbrojnych, Platforma proponuje „pełną profesjonalizację sił zbrojnych, z zawieszeniem obowiązku służby wojskowej (poboru) i z zapewnieniem obywatelom możliwości ochotniczego spełniania powszechnego obowiązku obrony w innych formach. Przeprowadzenie kompleksowej reformy systemu kierowania i dowodzenia, zakładającej oparcie go na strukturach połączonych oraz skonsolidowanie wokół trzech podstawowych funkcji: planowania strategicznego, dowodzenia bazowego i dowodzenia operacyjnego. (...) Opracowanie racjonalnej strategii udziału w misjach i operacjach międzynarodowych. Nasza rola nie może ograniczać się li tylko do wysyłania żołnierzy do zapalnych punktów świata. (...) Decyzje o naszym militarnym zaangażowaniu powinny być podejmowane pod warunkiem realnego wpływu na operacje stabilizacyjne i procesy pokojowe. Polska powinna wyzbyć się nadgorliwości w szafowaniu naszym zaangażowaniem wojskowym poza granicami kraju. Należy zapewnić realny udział parlamentu w realizacji tej strategii poprzez ustalanie kilkuletniego budżetu operacyjnego mna misje międzynarodowe i rzeczywiste kontrolowanie jego realizacji. Przekształcenie służb wywiadu i kontrwywiadu wojskowego w struktury wchodzące w skład resortu obrony i wprowadzenie ustawowego zakazu podejmowania się przez żołnierzy funkcji tajnych współpracowników służb specjalnych oraz zakazu werbowania tajnych współpracowników wśród żołnierzy przez służby specjalne. Wypracowanie czytelnych zasad funkcjonowania wojskowego zaplecza naukowo-badawczego wspólnie z przemysłem obronnym

¹³ *Suplement do programu politycznego PO RP, Konwencja Programowa Platformy Obywatelskiej RP, Warszawa, 26–27 maja 2007 r.*

¹⁴ *Państwo dla obywateli...*, s. 251; *Zasadnicze cele naprawy państwa...*, s. 12, 17, 19–22.

¹⁵ *Państwo dla obywateli...*, s. 255.

oraz zreformowanie i skonsolidowanie szkolnictwa wojskowego, w tym utworzenie ponadresortowej Akademii Bezpieczeństwa Narodowego¹⁶.

Platforma stoi na gruncie zasady, że w stosunkach międzynarodowych nie istnieją „naturalni”, automatyczni, czy wierni sojusznicy. Nie istnieją ani wieczni sojusznicy, ani stałe koalicje. Stałe są tylko interesy państwa, które powinny być podstawą do działalności państwa na arenie międzynarodowej. Nie należy zatem ograniczać się do udziału w UE, NATO czy działań w ramach sojuszu ze Stanów Zjednoczonych. Należy prowadzić jednocześnie wiele innych inicjatyw i programów, jak pielęgnowanie już istniejących ośrodków współpracy regionalnej, np. Grupa Wyszehradzka, Trójkąt Weimarski, CEFTA, ale równocześnie dążyć do organizacji nowych takich ośrodków z innymi państwami we wszystkich regionach Europy, nie tylko w bezpośrednim sąsiedztwie Polski. PO wskazuje tu zarówno Skandynawię, jak i Europę Południową, podkreślając, że czynnik geograficznej bliskości w dzisiejszym nowoczesnym świecie nie jest ani wystarczający, ani potrzebny, jak też i odwrotnie, geograficzne oddalenie nie przeszkadza w realizowaniu ścisłego partnerstwa i sojuszu¹⁷.

Zapewnienie Polsce bezpieczeństwa będzie więc zależne od aktywności i umiejętności polskiej polityki zagranicznej. Aktywny udział Polski w różnych strukturach będzie wpływał na wzmocnienie roli Polski na arenie międzynarodowej, a poprzez to i na bezpieczeństwo państwa. Nieodzownie łączy się ono z bezpieczeństwem międzynarodowym.

W wymiarze europejskim PO proponuje system współpracy UE z NATO, państw europejskich ze Stanami Zjednoczonymi, nie tylko w ramach sojuszu północnoatlantyckiego, ale również bezpośrednio w stosunkach dwustronnych. Platforma proponuje szybką realizację Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (WPZiB) UE i Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (EPBiO). Nie mogą one jednak stać się alternatywą czy wręcz opozycją dla Stanów Zjednoczonych i NATO, ale elementem uzupełniającym i wzmacniającym bezpieczeństwo, w pełnej harmonii z dotychczas istniejącym porządkiem. Platforma uważa, że przyszłe Europejskie Siły Szybkiego Reagowania powinny wkraczać do akcji wtedy, kiedy NATO z różnych względów nie zamierza podejmować działań¹⁸.

PO uważa, że ukształtowanie UE jako wspólnoty, a nie tylko jako porozumienia, zapobiegnie nacjonalistycznym ambicjom i interesom, których wynikiem było piekło lat trzydziestych i czterdziestych ubiegłego wieku. Unię postrzega jako twór łączący, zbliżający państwa europejskie, a przez to eliminujący konflikty pomiędzy tymi państwami. PO postuluje rozszerzanie UE na dalsze państwa europejskie, gdyż Europa nie kończy się na Bugu. Jednocześnie z politycznym jednoczeniem państw wewnątrz Unii, PO uważa, że Unia powinna stać się gwarantem tożsamości kulturowych i narodowych, chronić dziedzictwa i dorobek poszczególnych narodów. PO sprzeciwia się tendencjom ujednoczenia i europeizacji polityki kulturalnej¹⁹.

Reasumując, PO bezpieczeństwo państwa sytuuje w bezpieczeństwie międzynarodowym. Podstawą tego ostatniego jest rozbudowa UE wraz z reali-

¹⁶ *Polska obywatelska. Podstawy programu Platformy Obywatelskiej RP*, Warszawa 2007, s. 29.

¹⁷ *Państwo dla obywateli...*, s. 257.

¹⁸ Tamże, s. 260, 261.

¹⁹ *Program europejski Platformy Obywatelskiej, 2 V 2004*, www.platforma.org.

zacja EPBiO i WPZiB oraz powiązanie ich w ścisłej współpracy z NATO i Stanami Zjednoczonymi. Platforma nie widzi sposobu zapewnienia bezpieczeństwa państwa lub międzynarodowego w Europie bez aktywnego udziału Stanów Zjednoczonych, co realizuje się poprzez NATO²⁰.

Polskie Stronnictwo Ludowe

PSL jest jedną z nielicznych partii działających nieprzerwanie od 1989 r. Jest zatem stałym elementem polskiej sceny politycznej oraz parlamentu. W ciągu tych kilkunastu lat stronnictwo dziewięciokrotnie modernizowało swój program, za każdym razem wzbogacając go o nowe doświadczenia polskie lub międzynarodowe.

Na początku lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku problem bezpieczeństwa państwa w programie politycznym był postrzegany przez PSL dość tradycyjnie. Występował problem bezpieczeństwa państwa i jego obrony, obok zaś problem bezpieczeństwa zbiorowego. Jednym z elementów bezpieczeństwa państwa miała być zmodernizowana armia, której trzon miała stanowić armia zawodowa. Nadal jednak miał obowiązywać powszechny obowiązek obronny²¹. PSL dostrzegało problem zagrożenia ekologicznego – ale w wymiarze państwowym, zagrożenia degradacji środowiska poprzez gospodarkę nieprzyjazną przyrodzie. Bezpieczeństwo ekologiczne PSL upatrywało w restrukturyzacji gospodarki pod kątem ograniczenia do granic bezpiecznych dla środowiska emisji gazów i innych substancji zatruwających przyrodę²².

Odnosnie problematyki bezpieczeństwa międzynarodowego PSL w tym czasie nie ujmowało tego problemu w programie w sposób wyodrębniony. Z zapisów o celach polityki zagranicznej Polski można jednak wnosić, iż bezpieczeństwo międzynarodowe w wymiarze europejskim było upatrywane w integracji politycznej Europy. Zastrzeżenie o zachowaniu pełnej suwerenności państwa świadczy, iż integracja była postrzegana przez partię jako jeszcze jeden sposób zapewnienia bezpieczeństwa państwu²³.

W następnych latach podejście do obu problemów było już inne. W obrębie bezpieczeństwa państwa prócz wcześniej wymienionych PSL postulowało wytworzenie systemu informacyjnego państwa polskiego jako podstawy długookresowego prognozowania zagrożeń życia obywateli i wypracowywania metod ich przewycięzania²⁴. Mimo braku szczegółowych określeń zagrożeń życia obywateli, można się domyślać, że prócz groźby wojny dostrzegano zagrożenie zdrowotne – epidemiologiczne, i inne.

Ponadto bezpieczeństwo państwa miało zostać osiągnięte poprzez wiele przedsięwzięć międzynarodowych. Zabezpieczenie podstawowych interesów państwa miało zapewnić wejście w struktury integracji europejskiej, Sojuszu

²⁰ Tamże; *Państwo dla obywateli...*; *Polska obywatelska. Podstawy programu Platformy Obywatelskiej RP*, Warszawa 2007; *Wolni obywatele w bezpiecznym ...*

²¹ *Program polityczny i społeczno-gospodarczy Polskiego Stronnictwa Ludowego*, [w:] *Jakiej chcemy Polski. Dokumenty programowe*, Warszawa 1991, s. 18.

²² Tamże, s. 28.

²³ Tamże, s. 18.

²⁴ *Program polityczny i społeczno-gospodarczy Polskiego Stronnictwa Ludowego*, [w:] *Żywią, bronią, gospodarują. Dokumenty programowe*, Warszawa 1993, s. 16.

Północnoatlantyckiego, wszechstronna współpraca z sąsiadami Polski oraz utrwalanie powiązań regionalnych w ramach Grupy Wyszehradzkiej i Rady Państw Morza Bałtyckiego. Ponadto postulowano potrzebę rozwoju współpracy polsko-amerykańskiej.

Te ostatnie propozycje wchodziły również w zakres propozycji rozwiązań bezpieczeństwa międzynarodowego. Podejście do tego problemu uległo znacznej rozbudowie. PSL wyraźnie wyartykułowało konieczność budowy nowego ładu światowego po upadku układu jałtańskiego i ZSRR. W wymiarze europejskim miało ono polegać na rozbudowie integracji europejskiej, poszerzania struktur północnoatlantyckich i budowie systemu bezpieczeństwa zbiorowego w Europie. Nie nakreślono bardziej precyzyjnych planów tego systemu. Można jednak wnosić, że miał on być budowany w oparciu o NATO.

Jeśli chodzi o wymiar światowy bezpieczeństwa międzynarodowego, to PSL łączyło je z odnową, modernizacją Organizacji Narodów Zjednoczonych²⁵.

Kongres PSL w 1995 r. podtrzymał dotychczasową myśl w kwestiach zarówno bezpieczeństwa państwa, jak i międzynarodowego, wprowadzając nowe elementy. Bezpieczeństwo państwa nierozdzielnie łączyło się z bezpieczeństwem międzynarodowym. W tym obszarze prócz wcześniej określonych pojawiły się: udział Polski w programie „Partnerstwo dla Pokoju”, współpraca w ramach CEFTA, rozszerzenie współpracy z Rosją i rozwój kontaktów z państwami Afryki, Azji i Ameryki Łacińskiej²⁶.

Poszukiwanie rozwiązań bezpieczeństwa poszerzone więc zostało o szerokie powiązania handlowe i gospodarcze. Program „Partnerstwo dla Pokoju” pojawił się jako odzwierciedlenie propozycji amerykańskich w drodze do wejścia w strukturę NATO. Wyartykułowanie Rosji spośród innych sąsiadów Polski, oznacza, że PSL dostrzegało, iż jest to najważniejsze państwo regionu wschodnioeuropejskiego, które ma olbrzymie znaczenie dla kształtowania stosunków międzynarodowych i jest jedynym w zasadzie państwem sąsiednim mającym potencjał służący do agresywnej i gospodarczej dominacji w regionie.

Innym ciekawym elementem ładu międzynarodowego była propozycja wspierania działań wychowawczych społeczeństw, co miało służyć zapobieganiu powstawaniu konfliktów w Europie i świecie²⁷. Dostrzeżono tu olbrzymią rolę edukacji w kształtowaniu nastrojów społeczeństw. Umieszczenie takiego projektu w programie było odzwierciedleniem konfliktów toczących się na południu Europy oraz w strefie kaukaskiej. Szczególnie te europejskie były wynikiem niedostatecznej edukacji społeczeństw, edukacji w duchu tolerancji i zrozumienia.

Kolejne modernizacje programu w 1997, 1998 i 2000 r. nie przyniosły niczego nowego w dotychczasowym podejściu PSL do omawianej problematyki²⁸.

²⁵ Tamże, s. 18–19.

²⁶ *O kształtowanie szans rozwoju dla Polski. IV Kongres Polskiego Stronnictwa Ludowego. Uchwała programowa*, [w:] *O kształtowanie szans rozwoju dla Polski. Dokumenty programowe*, Warszawa 1995, s. 93.

²⁷ *Program polityczny i społeczno-gospodarczy Polskiego Stronnictwa Ludowego*, [w:] tamże, s. 23, 27–29.

²⁸ *V Kongres Polskiego Stronnictwa Ludowego. Dokumenty programowe*, Warszawa 1997, s. 128–129; *VI Kongres Polskiego Stronnictwa Ludowego. Dokumenty programowe*, Warszawa 1998, s. 30–39, 109–120, 150–58; *VII Kongres Polskiego Stronnictwa Ludowego*, Warszawa 2000, s. 15–37, 74–78.

Już po wejściu Polski w struktury NATO i UE pojmowanie bezpieczeństwa państwowego i międzynarodowego przez PSL nie wiele się zmieniło. Nadal główną rolę odgrywają UE i NATO, w ramach których stronnictwo upatruje gwarancji bezpieczeństwa. PSL opowiada się za rozszerzeniem obydwu organizacji i w ten sposób obejmowania coraz to nowych obszarów będących pod wspólnym parasolem ochronnym.

W tym względzie PSL opowiada się za jak najszybszą realizacją Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa UE oraz Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, poprzez które wzmocni się właściwości i zdolności obronne Unii. PSL uważa jednak, iż realizacja powyższych celów UE nie może stać w opozycji do NATO, a powinna być prowadzona przy współpracy z NATO i Stanami Zjednoczonymi. PSL uznaje Stany Zjednoczone za strategicznego sojusznika Polski, ale również Europy i UE, dlatego domaga się procesów regulujących i budujących współpracę transatlantycką, a nie zniechęcających Amerykę do ścisłej współpracy z UE i krajami europejskimi²⁹. Stronnictwo wręcz deklaruje wspieranie „obecności Stanów Zjednoczonych w Europie Środkowo-Wschodniej”, aczkolwiek PSL dostrzega dysproporcję sił i znaczenia politycznego między Polską i Stanami Zjednoczonymi. Do jej poprawy na korzyść Polski proponuje osiągnięcie dobrych stosunków bilateralnych z dwoma największymi sąsiadami Polski – Niemcami i Rosją, co wzmocni pozycję Polski w układzie partnerskim z USA³⁰.

Stałym elementem programu PSL jest współpraca regionalna w ramach struktur UE i poza nimi. Wzmacnianie wzajemnych relacji w ramach Grupy Wyszehradzkiej, Trójkąta Weimarskiego, Inicjatywy Środkowo-Europejskiej, Rady Morza Bałtyckiego, CEFTA przyczynia się do poszerzania współpracy między krajami oraz do stabilizacji regionu.

Kolejnym stałym elementem jest współpraca ze wszystkimi sąsiadami Polski.

Jeśli chodzi o zagrożenia bezpieczeństwa, to prócz wcześniej wymienianych PSL dostrzega również zagrożenia państwa płynące ze strony terroryzmu, przenikania i rozwoju grup przestępczych, zagrożenia bezpieczeństwa kulturowego Polski i innych państw, które niesie ze sobą szeroko rozumiany proces globalizacyjny³¹.

W ostatnich latach stronnictwo przykłada też dużo uwagi do asymetrycznych zagrożeń bezpieczeństwa państwa wynikających ze struktury i kondycji gospodarczej państwa. W kontekście bezpieczeństwa państwa PSL sytuje bezpieczeństwo pracy, socjalne, zdrowotne, osobiste, komunikacyjne, spójność społeczną, czyli czynniki, od których zależy bezpieczeństwo wewnętrzne kraju. Poprawy sytuacji w tych obszarach PSL poszukuje nie tylko w „tradycyjnych” reformach poszczególnych sektorów, ale osobno artykułuje też potrzebę przywrócenia „poczucia obowiązku odbywania zreformowanej i racjonalnej służby woj-

²⁹ *Program społeczno-gospodarczy Polskiego Stronnictwa Ludowego. VIII Kongres PSL druga część obrad*, Warszawa, 23 X 2004, s. 33–36.

³⁰ *Nadzwyczajny IX Kongres PSL. „Stawiamy na normalność – Polska lepszych szans”. Deklaracja programowa Polskiego Stronnictwa Ludowego*, Warszawa, 15 kwietnia 2007 r.

³¹ *Program społeczno-gospodarczy Polskiego Stronnictwa Ludowego. VIII Kongres...*, s. 33–36; *Nadzwyczajny IX Kongres PSL...; Narodowe priorytety PSL na lata 2007–2011, Komitet Wyborczy PSL*, Warszawa 2007, www.psl.pl.

skowej”, zwiększenie wsparcia dla organizacji pozarządowych „tworzących bezpieczną przestrzeń życia obywateli”. PSL wymienia tu takie organizacje: Ochotnicza Straż Pożarna, Polski Czerwony Krzyż, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe oraz inne „świadczące pomoc socjalną i opiekuńczą dla obywateli”³².

Innym elementem bezpieczeństwa państwa podkreślanym przez PSL jest bezpieczeństwo żywnościowe i ekologiczne. Stronnictwo kładzie nacisk na zapewnienie państwu bezpieczeństwa w tych dwóch sektorach w wymiarze wewnętrznym, w oparciu o krajowy potencjał żywnościowy i energetyczny. Szerzej odnosi się do tego ostatniego i proponuje: rozwijanie technologii niskoemisyjnych – czystego spalania węgla, rozwoju odnawialnych źródeł energii (spalanie biomasy, energetykę wiatrową i wodną), rozwoju energetyki w oparciu o odpady komunalne i przemysłowe. Stronnictwo uważa, że „wyzwaniem czasów jest postawienie na produkcję biopaliw, a także ropy i gazu ze źródeł krajowych”. Całość krajowego zasobu energetycznego powinna uzupełniać energia atomowa, której zadaniem nie ma być zastąpienie wymienionych źródeł energii, ale ich uzupełnianie³³.

Prawo i Sprawiedliwość

PiS jest partią istniejącą od 2001 r., program reprezentuje wartości prawicowe, aczkolwiek jest bardziej liberalny niż program LPR.

Zagrożenia bezpieczeństwa państwa dostrzegane i szczególnie artykułowane przez PiS to: niebezpieczeństwo utraty dostaw paliw energetycznych, groźba opanowania przez Rosję polskiego sektora naftowego, słaba ekonomia państwa, zagrożenie światowym terroryzmem. Ostatni punkt łączy się bezpośrednio z bezpieczeństwem międzynarodowym. PiS dostrzega również problematykę zagrożeń wynikających z zagrożeń globalnych, takich jak: pandemie groźnych chorób, zwiększania obszarów ubóstwa i zagrożenia ekologicznego, które przy braku przeciwdziałania mogą zwiększać niebezpieczeństwo różnych zagrożeń dla Polski.

Bezpieczeństwo państwa PiS upatruje głównie w strategicznych więzach ze Stanami Zjednoczonymi, opartych na wspólnym zaangażowaniu w umacnianie NATO oraz przyjaznej Stanom Europy XXI wieku. Kolejnymi punktami dbania o bezpieczeństwo są: silna pozycja Polski w UE, polityka solidarności państw członkowskich UE, rozszerzenie UE na Wschód i aktywna w tej dziedzinie rola Polski, utrwalenie i rozwój partnerskich stosunków z sąsiadami, uzyskanie centralnej pozycji przez Polskę w regionie, zapewnienie bezpieczeństwa w sferze energetycznej i ekonomicznej.

W UE Prawo i Sprawiedliwość widzi szansę na budowanie bezpieczeństwa międzynarodowego i Polski, ale w Unii zmienionej, w Unii narodów, a nie w Unii o dotychczasowym kierunku rozwoju. PiS w umacnianiu wewnętrznym

³² *Narodowe priorytety PSL na lata 2007-2011, Komitet Wyborczy PSL, Warszawa 2007, www.psl.pl.*

³³ *Nadzwyczajny IX Kongres PSL...*

UE widzi zagrożenie wartości moralnych i narodowych wywodzących się z ducha i kultury chrześcijańskiej.

W celach gwarancji bezpieczeństwa Polski, ale również i innych państw wewnątrz UE, szczególnie tych słabszych, PiS proponuje zwiększenie przejrzystości wewnętrznych mechanizmów decyzyjnych, transparentności funkcjonowania instytucji unijnych.

Podstawowym gwarantem bezpieczeństwa tak Polski, jak i Europy jest NATO i Stany Zjednoczone. Stąd zamierzeniami PiS-u jest polityka wzmacniająca rolę tych dwóch czynników w Europie, np. poprzez rozszerzenie NATO o Ukrainę. W programie z 2005 r. Prawo i Sprawiedliwość ostentacyjnie wręcz stawiało na bezpieczeństwo euroatlantyckie, kosztem budowy systemu UE, natomiast już w programie z 2007 r. PiS postulowało „wzmocnienie NATO przy jednoczesnej budowie wspólnej europejskiej polityki obronnej”. Widać wyraźnie, że PiS uznaje Stany jako jedyne mocarstwo posiadające realną siłę i zdolności reagowania. Polityka budowania w UE struktur bezpieczeństwa zbiorowego czy też wspólnoty obronnej powinna zatem przebiegać w ścisłej współpracy ze Stanami Zjednoczonymi i z NATO, tak, by inicjatywy europejskie nie były opozycją dla sojuszu transatlantyckiego. PiS uważa, iż rozbieżności zaistniałe pomiędzy państwami europejskimi a USA w wyniku interwencji USA w Iraku są szkodliwe dla bezpieczeństwa europejskiego, gdyż osłabiają jedyny sojusz, który ma i może mieć realną zdolność operacyjną. Według PiS-u, jest to tym niebezpieczniejsze, że wzrasta zagrożenie światowego terroryzmu i nie wspiera się dostatecznie Stanów Zjednoczonych jako jedyne dzisiaj mocarstwa zdecydowanie zwalczającego terroryzm.

Aktywna współpraca z NATO i Stanami Zjednoczonymi wymusza i jest warunkowana posiadaniem nowoczesnej i silnej armii, przygotowanej do wyzwań XXI wieku. Prócz restrukturyzacji i modernizacji technologicznej i strategicznej armii PiS uważa, iż nieodzowna jest odnowa moralna Wojska Polskiego i tworzenie etosu służby wojskowej.

Prócz tego podstawowego sojuszu z NATO i Stanami Zjednoczonymi PiS dostrzega także rolę współpracy regionalnej, w ramach UE oraz poza nią. Szczególne znaczenie przywiązuje do współpracy w ramach odbudowanej Grupy Wyszehradzkiej, Inicjatywy Środkoeuropejskiej oraz Rady Państw Morza Bałtyckiego. Do tych struktur powinny dołączyć również państwa Europy Wschodniej – Litwa, Białoruś i Ukraina oraz Mołdawia.

Współpraca ta łączy się z proponowanym przez PiS Wymiarem Wschodnim polityki europejskiej, której celem powinno być włączenie państw spoza UE w tory polityki gospodarczej, politycznej Unii, a w konsekwencji oficjalne wejście tych państw do Unii.

Podobnie PiS postuluje silniejsze zaangażowanie UE w rejonie południowego Kaukazu i Zakaukazia. PiS opowiada się zwolennikiem „budowania szybkich i pewnych perspektyw członkostwa w strukturach euroatlantyckich” dla Ukrainy, Mołdawii, Gruzji, ale również Azerbejdżanu i Armenii, a także w przyszłości dla Białorusi³⁴.

³⁴ *Prawo i Sprawiedliwość. Program 2005. IV Rzeczpospolita. Sprawiedliwość dla wszystkich*, Warszawa 2005, s. 38–53; *Prawo i Sprawiedliwość. Program 2007*, Warszawa 2007, s. 48–57.

Czytając programy PiS-u nie można oprzeć się wrażeniu, iż polityka taka ma na celu przede wszystkim likwidację ewentualnego zagrożenia ze strony Rosji i odciągnięcia od niej jej zachodnich i południowych sąsiadów – czyli pewną izolację Rosji. Wydaje się, że jest to myślenie życzeniowe, które nie bierze pod uwagę roli Rosji w świecie i jej stosunków z państwami UE, szczególnie z silnymi państwami UE.

Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej

Partia ta istnieje od 1992 r., kiedy to powstała partia Przymierze Samoobrona Rzeczypospolitej. Obecną nazwę nosi od 2000 r. Liderem jest Andrzej Lepper. Z analizy dokumentów programowych i wyborczych wynika, że Samoobrona RP jest jedną z najbardziej populistycznych i roszczeniowych partii polskiej sceny politycznej. Partia nie reprezentuje wybranej grupy społecznej, aczkolwiek jest przez wielu utożsamiana ze wsią polską, ale odnosi się do całego społeczeństwa polskiego³⁵.

W podstawowym dokumencie programowym *Trzecia droga Samoobrony RP* partia nie porusza w sposób zdecydowany problematyki polityki zagranicznej i bezpieczeństwa państwa, które są podstawowym obszarem analizy w poszukiwaniu stanowiska partii wobec omawianych kwestii.

Z całościowej lektury programu wynika, że Samoobrona RP przywiązuje wagę przede wszystkim do spraw wewnętrznych państwa, jego rozwoju gospodarczego i ekonomicznego oraz zachowania narodowego charakteru państwa. Kreśląc program rozwoju gospodarczego, Samoobrona mimowolnie lub może w pełni świadomie proponuje przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, wymienianym przy okazji innych partii. Partia ta opowiada się również za ochroną środowiska³⁶.

W podjętej uchwale w sprawie polityki zagranicznej Samoobrona RP opowiada się za udziałem Polski w NATO, jak też i UE, lecz Unii o zmienionych zasadach, i kierunku rozwoju w celu budowy Europy Ojczyzn. Opowiada się także za strategicznym sojuszem ze Stanami Zjednoczonymi oraz współpracą militarno-polityczną z czołowymi krajami Europy Zachodniej. Nie zajmuje jednak stanowiska w sprawie konfliktu między NATO i USA a UE oraz tworzeniem WPZiB oraz EPBiO w UE, jakby nie dostrzegła tych problemów.

Wystosowanie zastrzeżenia w uchwale, że rezolucja 1441 Rady Bezpieczeństwa ONZ nie może stanowić podstawy do interwencji w Iraku, wskazuje również, że Samoobrona sytuuje ONZ w systemie bezpieczeństwa narodowego.

Strategiczny sojusz z NATO i Stanami jest też inaczej postrzegany przez Samoobronę, niż np. PiS. Partia Leppera nie stoi na stanowisku bezwzględnej współpracy ze Stanami Zjednoczonymi i popierania ich polityki w rejonie Zatoki Perskiej. Rola Stanów Zjednoczonych nie jest zatem decydująca w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego.

Samoobrona RP jako jedna z nielicznych partii polskich dużą wagę przywiązuje do budowania dobrych stosunków z państwami Wspólnoty Niepodle-

³⁵ *Partie i koalicje...*, s. 147–154.

³⁶ *Trzecia droga Samoobrony RP*, 24 I 2006, www.samoobrona.org.pl

głych Państw, w tym przede wszystkim z Rosją, Ukrainą i Białorusią, a Polskę widzi w roli organizatora współpracy między UE a WNP.

Partia Leppera przywiązuje dużą wagę do współpracy regionalnej w ramach Grupy Wyszehradzkiej, Inicjatywy Środkowoeuropejskiej, Rady Państw Morza Bałtyckiego³⁷.

Sojusz Lewicy Demokratycznej

SLD to ugrupowanie, podobnie jak PSL, działające nieprzerwanie od 1990 r. i mające swe przedstawicielstwo w parlamencie każdej kadencji.

Problematykę bezpieczeństwa państwa SLD widzi w bardzo szerokim wymiarze, obejmującym zarówno stosunki wewnętrzne państwa, jak i stosunki międzynarodowe. Według tego ugrupowania „o bezpieczeństwie państwa we współczesnym świecie rozstrzyga jego siła ekonomiczna, ład polityczny, międzynarodowe sojusznicze gwarancje, a także siła i nowoczesność armii”³⁸.

Bezpieczeństwo państwa miała więc zapewnić silna gospodarka i ekonomia państwa, dzięki której można prowadzić np. modernizację armii, niezbędną dla prawidłowego i aktywnego zaangażowania się Polski w działalność m.in. NATO i ONZ. SLD podkreślało, że aktywne uczestnictwo w tych organizacjach jest niezwykle ważne, gdyż bierność może zniechęcić innych partnerów do wywiązania się z obowiązków statutowych.

Gwarancje międzynarodowe Sojusz upatrywał w przynależności do Paktu Północnoatlantyckiego, jak też i Unii Zachodnioeuropejskiej, później Unii Europejskiej. W tych dwóch też organizacjach ponadnarodowych SLD widział gwarancje bezpieczeństwa dla stosunków międzynarodowych, przede wszystkim w wymiarze europejskim i północnoatlantyckim. Unia Europejska, według SLD, miała być nie tylko organizacją ekonomiczną, ale strukturą odpowiadającą za bezpieczeństwo nie tylko w Europie ale również poza granicami starego kontynentu – jako pełnoprawny członek stosunków międzynarodowych. Co ciekawe, UE miała stać się obrońcą multilateralnych stosunków międzynarodowych i ONZ, jako dwóch filarów bezpieczeństwa opartego na konsensusie współistnienia narodów.

Zagrożenia bezpieczeństwa Sojusz nie upatrywał tylko w tradycyjnym postrzeganiu zagrożenia militarnego, ale przede wszystkim w stosunkach społeczno-edukacyjnych. Według SLD „skuteczna polityka na rzecz pokoju musi stawiać też czoła podstawowym przyczynom konfliktów, jak ubóstwo, wykluczenie społeczne, wewnętrzne konflikty i terroryzm”³⁹. Zapewnianie i budowanie bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym i państwowego, nie miało więc polegać wyłącznie na polityce sojuszów i gwarancji militarnych, ale na profilaktyce ekonomicznej i edukacyjnej, by eliminować potencjalne źródła zagrożenia pokoju na świecie.

Prócz systemu bezpieczeństwa międzynarodowego obejmującego całość stosunków na globie, SLD nie lekceważył roli bezpośrednich kontaktów z najbliższymi sąsiadami Polski. Bezpieczeństwo miały zatem zapewnić dobre sto-

³⁷ Uchwała nr 2 w sprawie polskiej polityki zagranicznej, IV Nadzwyczajny Kongres Samoobrony RP 24 V 2003.

³⁸ Manifest programowy, I Kongres 18-19 XII 1999, www.sld.org.pl

³⁹ Manifest Europejski, Krajowa Konwencja SLD, Warszawa 6 marca 2004, www.sld.org.pl

sunki ze wszystkimi sąsiadami oraz rozwój współpracy regionalnej, częściowo opartej na UE, ale również wykraczającej poza Unię, jak np. współpraca w ramach CEFTA i państw bałtyckich⁴⁰.

Podsumowanie

Charakterystyczną cechą myślenia polskich partii politycznych o modelu bezpieczeństwa międzynarodowego jest to, że wszystkie oscylują wokół UE i NATO, jako elementów wzajemnie się uzupełniających. Niedopuszczają one jednakże możliwości wyższości struktur UE nad NATO, gdyż Sojusz jest podstawową organizacją zdolną zapewnić bezpieczeństwo Europie. Ciekawe jest to, że partie silnie akcentujące to stanowisko wskazują, że NATO jest organizacją o utrwalonej przez dekady reputacji i wypróbowanej wiarygodności. Na takiej opinii zaważyło chyba to, że trzonem NATO są Stany Zjednoczone, że NATO przetrwało okres zimnej wojny i ZSRR. Innych przesłanek raczej nie ma. Niemal do końca XX wieku NATO nie miało sposobności i okazji do działania w myśl swych podstawowych porozumień obronnych, gdyż żadne państwo członkowskie nie zostało zaatakowane na obszarze gwarantowanym paktem. Gdy po upadku ZSRR, w połowie lat dziewięćdziesiątych doszło do potrzeby interwencji w Kosowie, zaczęły się problemy związane z decyzyjnością i kierowaniem sojuszem, które trwają do dziś. NATO powstałe z zagrożenia sowieckiego i mające *de facto* przeciwdziałać rozszerzaniu komunizmu, po upadku tego totalitaryzmu przestało być niezbędnym elementem obronnym w polityce głównych państw europejskich. Twarde więc stawianie na NATO ponad europejskimi inicjatywami obronnymi jest dość niezrozumiałe. Wyjaśnić je można chyba tylko apologizacją Stanów Zjednoczonych z czasów zimnej wojny, wspieraniem przez nie starań Polski o wejście do NATO i UE oraz tym, że poczucie silnej więzi z tym państwem daje lepszą pozycję przetargową Polsce w negocjacjach wewnątrz Unii. Z drugiej strony, należy też zaznaczyć, że Stany postrzegane są jako niezbędny sojusznik przeciwko ewentualnemu zagrożeniu ze strony Rosji.

W kwestiach unijnych zdolności obronnych i bezpieczeństwa partie opowiadają się za tworzeniem takich europejskich struktur, lecz bliżej nie określają konkretnych rozwiązań. Na rok 2005 partie ogólnie uważały, że europejskie struktury winny być elementem uzupełniającym sojusz euroatlantycki. W nowych programach wyborczych przygotowanych w 2007 r. widać już pewną potrzebę przesunięcia ciężkości struktury zbiorowego bezpieczeństwa w kierunku rozwiązań europejskich. Głos ten wydaje się być jednakże nieśmiały, nadal bowiem pozycja Stanów Zjednoczonych w systemie bezpieczeństwa Polski i UE jest silnie zarysowywana i uznawana za strategiczną.

Stanowi to drugi stały element bezpieczeństwa państwa lansowany przez partie, wzmocniony dodatkowo chęcią zacieśnienia tych więzi w oficjalny sojusz bilateralny. I w tym względzie stanowisko takie ma wiele zastrzeżeń, chociażby z punktu widzenia wiarygodności Polski w UE, który to element też jest podkreślany przez partie jako mocny punkt budowy bezpieczeństwa państwa. Ponadto partie zdają się przechodzić nad pewną kwestią. Otóż, Stany Zjednoczone nie są zainteresowane zawieraniem umów dwustronnych i angażowaniem się w bi-

⁴⁰ *Manifest programowy, I Kongres 18–19 XII 1999*, www.sld.org.pl

lateralne układy, raczej stawia na tworzenie szerszych wielopodmiotowych układów.

Dostrzegane są tu również ONZ, współpraca międzynarodowa w ramach różnych organizacji bądź pomiędzy państwami, natomiast na ogół pomijany jest problem inicjatyw rosyjskich i opierania systemu bezpieczeństwa zbiorowego również o to państwo, bez wątpienia jedno z najważniejszych. Rosja występuje oczywiście w programach partyjnych, w kwestii bezpieczeństwa, ale jedynie w systemie dobrosąsiedzkich stosunków, jest dostrzegana jako bardzo ważny partner, ale już nie jako lider lub jeden z liderów systemu bezpieczeństwa. Być może takie myślenie jest wynikiem jeszcze starego porządku, w którym ZSRR zniewalała państwa Europy Środkowej i Wschodniej, a teraz państwa post-socjalistyczne poszukują zabezpieczenia przed Rosją, między innymi oczywiście. Partie nie dostrzegają, a przynajmniej tak to wynika z ich programów, że nie można zbudować systemu zbiorowego bezpieczeństwa w Europie bez Rosji. Jest raczej pomijany fakt, iż silne państwa UE szukają takich dróg porozumienia. W ogóle w kwestiach bezpieczeństwa międzynarodowego w wymiarze europejskim nie występuje Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym⁴¹, będąca militarnym sojuszem, aczkolwiek nie wchodzącym do porządku prawnego państw Wspólnoty Niepodległych Państw. Tu jedynie Samoobrona RP dostrzega szansę dla Polski w razie podjęcia rozmów UE z WNP. Partia ta nie dostrzega, przynajmniej tak to wynika z programu, że nie można zbudować systemu zbiorowego bezpieczeństwa bez Rosji.

Problem bezpieczeństwa państwowego i międzynarodowego jest dostrzegany i rozumiany przede wszystkim jako problem zapewnienia obrony militarnej. Oczywiście, wszystkie partie dostrzegają problematykę rozwoju gospodarczego i ekonomicznego, jako podstawy skutecznej polityki zagranicznej i obronnej, lecz w częściach programów poświęconych sprawom międzynarodowym i obronnym nie jest to wystarczająco artykułowane.

Z lektury programów wynika, że część polskich partii politycznych zdaje sobie sprawę z zagrożenia bezpieczeństwa państwa wynikającego z ubóstwa obywateli, zagrożenia zdrowia (pogarszania stanu zdrowia narodu), ujemnego bilansu demograficznego, starzenia się społeczeństw oraz emigracji zarobkowej – czyli odpływu dużej liczby obywateli posiadających zdolności konstruktywnego budowania przyszłości, czy przemieszczenia ludności różnych kultur. Dostrzegany jest także bardzo głośny w ostatnich latach problem zagrożenia rozwojem terroryzmu międzynarodowego. Również jeden z najważniejszych współczesnych problemów świata – dewastacja środowiska naturalnego, jego nadmierna eksploatacja i zagrożenie bezpieczeństwa ekologicznego są zauważalne, i to w częściach programów poświęconych sprawom gospodarczym, rzadziej w odrębnych częściach poświęconych ekologii, a już prawie ich brak w rozdziałach o polityce bezpieczeństwa. Prawdopodobnie dzieje się tak dlatego, że problemy te nie są jednakże ściśle powiązane z problematyką bezpie-

⁴¹ Układ ten wyrósł z Układu Taszkienckiego, który w maju 1992 r. podpisało sześć państw: Rosja, Armenia, Uzbekistan, Tadżykistan, Kirgistan i Kazachstan. W grudniu 1993 r. dołączyła Białoruś, Gruzja i Azerbejdżan. Dwa ostatnie państwa w 1999 r. wystąpiły z Układu, a poza nim przez cały czas pozostaje Ukraina, Turkmenistan i Mołdawia.

czeństwa państwa, gdyż uznawane są za problemy pozamilitarne, które da się rozwiązać w ramach współpracy w UE⁴².

Polskie partie polityczne w swych programach prawie wcale nie poruszają kwestii budowania bezpieczeństwa międzynarodowego w oparciu o działania poza militarne, takie jak: edukacja, nacisk ekonomiczny (choć w tym wypadku wyraźnie dostrzega się nacisk Rosji poprzez dostawy paliw energetycznych), budowa globalnego społeczeństwa obywatelskiego itp.

Końcowa konstatacja wypada dość negatywnie dla polskich partii. Zbyt wiele oczekują od Stanów Zjednoczonych, choć te nie wywiązują się w pełni z zawartych porozumień i kontraktów, zbyt twardo stoją w opozycji do Rosji, i za mało dostrzegają problemów pozamilitarnych jako zagrożenia bezpieczeństwa, tak państwa jak i międzynarodowego.

Próżno też poszukiwać w programach partyjnych konkretnych modeli bezpieczeństwa państwa i bezpieczeństwa międzynarodowego. Znajdujemy tylko luźne zarysy, złożone z różnych elementów, jako całość niezbyt jednak przekonujące, że dana partia ma patent, wizję zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom Polski i UE.

Możliwe, że programy partyjne nie są miejscem na tego typu szczegółowe rozwiązania. Partie ograniczają się do podawania w programach ogólnych zarysów. Z punktu widzenia jednak obywateli i demokracji taka sytuacja nie może być zadowalająca, gdyż utrudnia orientację obywateli i potencjalnych członków i sympatyków w zamiarach partii. Oczywiście, nie ma co liczyć na to, że politycy partyjni sami z siebie będą pisać bardziej szczegółowe i przejrzyste programy, byłyby zapewne pułapką dla nich, musieliby się bowiem rozliczać z wyborcami z konkretnych obietnic działań. Inicjatywa zmuszenia partii do bardziej przejrzystych działań leży więc po stronie obywateli, którzy muszą chcieć domagać się informacji od partii o ich konkretnych zamiarach działań.

Arkadiusz Indraszczyk

The state and internal safety in polish political parties programs

Summary

Polish political parties in their programs notice a broad spectrum issues of the state security. They are resulting in not an outside as well as internal safety. In it last matches distinguish the energy, health, social safety, the safety of citizens maliny. Safeties of the outside state and international are seeking different elements in the wide configuration. they are most important: strategic presence of the USA in Europe, NATO, the need of creating European structures of the safety and defences, bilateral affairs with neighbours of the state, the co-operation in regions, e.g. the Wysehrad Group, the Weimar Triangle.

⁴² J. Zając, *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej jako wyzwanie dla Polski*, [w:] *Unia Europejska i Polska wobec dylematów integracyjnych na początku XXI wieku*, (red.) M. Stolarczyk, Toruń 2006, s. 441.

However parties in programs aren't presenting detailed answers and only state securities propose the overview of the model.

One should also notice, that Polish parties than possibilities don't notice the participation in the wide structure safeties of Russia as well as different states from Eastern Europe without their connections from the NATO.